

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1926 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående införande av s. k. sommartid.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion nr 221 (likalydande med motion nr 348 i andra kammaren) har herr *Enhörning* hemställt, "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att sommartid måtte, så snart ske kan, komma till tillämpning inom riket, helst i förening med de andra nordiska länderna".

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Föreliggande fråga har tidigare varit föremål för riksdagens handläggning, nämligen 1917, då i en inom andra kammaren väckt motion, nr 312, hemställdes, "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte bibehålla i tillämpning under hela innevarande år kungl. kungörelsen den 16 juni 1899 angående antagande av ny, för alla orter inom riket gemensam tidräkning".

*Riksdagen
1917.*

Motionen var föranledd av de, enligt motionärernas uppfattning, för en avsevärd del av befolkningen, enkannerligen jordbrukets utövare, menliga verkningarna av den genom kungl. kungörelsen den 12 maj 1916 förordnade och s. å. från den 15 maj till den 30 september tillämpade s. k. sommartid. Motionen hänvisades till kammarens tredje tillfälliga utskott, som i sitt utlåtande, nr 2, med instämmande av de i motionen anförda synpunkter enhälligt tillstyrkte densamma. Kammaren biföll utan debatt utskottets hemställan.

Sedan ärendet överlämnats till första kammaren och dess första tillfälliga utskott däröver avgivit utlåtande, nr 13, vari hemställdes om biträdande av andra kammarens i ärendet fattade beslut, biföll även första kammaren utan debatt sitt utskotts hemställan. I sin av kamrarnas samstämmiga beslut föranledda skrivelse till Konungen i ärendet anför riksdagen i huvudsak följande:

Erfarenheten av sommartidens tillämpning samt i viss mån ändrade förhållanden syntes böra leda därtill, att icke längre en avgörande betydelse tillmättes de skäl, som föregående år föranlett sommartidens införande. I tillräckligt god tid borde kännedom kunna inhämtas om grannländernas tidräk-

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 12 saml. 1 avd. 2 häft. (Nr 2.)

ning under den kommande sommaren samt i så fall kvarstående olägenheter av eventuella olika tidberäkningar bliva överkomliga. Vad anginge besparingssynpunkten, vilken varit avgörande för det land, där initiativet tagits till tidförändringen, spelade denna för vårt vidkommande en långt mer underordnad roll på grund av vårt nordliga läge. Av järnvägsstyrelsens redogörelse för sommartidens verkningar kunde inhämtas, att besparingen för bränsle till belyningsändamål uppginge till endast cirka 13,200 kronor. Av offentliggjorda uttalanden om erfarenheten av sommartidens verkningar syntes framgå, att stadsbefolkningen i stort sett ställde sig jämförelsevis sympatisk därtill, under det att lantbefolkningen vore missbelåten. Och de, för vilka sommartiden alldeles särskilt medfört olägenheter, vore jordbrukets utövare.

’För de jordbrukare, vilka för sina mjölkleveranser vore beroende av morgontåg eller ångbåtar, gäves ingen annan möjlighet än att följa med den officiella tiden, och de nödgades då börja sin dag oproportionerligt tidigt. Vidare följde av en tidberäkning med sommartid en olägenhet, som syntes vara den allvarligaste av alla, nämligen att under skördetider — såväl vid hö- som sädesskörd — en dyrbar tid kunde gå förlorad under väntan på att morgonens fuktighet hunne torka upp, så att bärgningsarbetet kunde sättas i gång. De hinder, som dagg och regn utgjorde för skördearbetet, vore naturligen synnerligen växlande, men så mycket vore visst, att ju tidigare på dygnet, som arbetsdagen förlorades, dess större bleve de skador, olägenheter och risker, som av desamma förorsakades. Sant vore, att, i händelse av en försenad skörd, skördearbetet under hösten kunde pågå något längre tid på kvällen under ordinarie arbetstid, än som annars skulle varit möjligt, men denna fördel kunde icke uppväga ovan omnämnda olägenheter. Att vid sidan av de olägenheter, som skulle föranledas av att sommartid komme till användning, det ekonomiska gagn, som kunde vinnas genom sommartiden och som av järnvägsstyrelsen, som förut påpekats, för hela dess verksamhet ej uppskattats till mer än 13,200 kronor, vore försvinnande litet, syntes påtagligt.

Vidare borde framhållas en synpunkt, som särskilt i år gjorde, att man ställde sig mer betänksam, än som annars varit fallet, emot sommartidens tillämpning. Förhållandet vore det, att i stort sett sommartidens tillämpning för lantbefolkningen och väl även i viss utsträckning för stadsbefolkningen betydte ej blott arbetsdagens förläggande till annan del av dygnet, utan även arbetsdagens eller åtminstone den av nattvila ej upptagna delens av dygnet förlängning med en timme. Detta kunde bero på en viss konservatism i seder, men det berodde även på att de ljusa kvällarna använts till nyttigt arbete eller lämplig förströelse. Kunde under normala förhållanden denna ökade påfrestning av lantbon, som redan förut vore ansträngd av sommarens tunga jordbruksarbete, vara försvarbar, ställde sig saken något annorlunda under instundande sommar, då arbetet i jorden måste bedrivas med särskild kraft, men samtidigt den härmed sysselsatta arbetaren anvisats en näring, som kunde be-

faras komma att visa sig otillräcklig. Att under sådana omständigheter vidtaga åtgärder, som vore ägnade att skärpa svårigheterna, syntes icke tillrådligt."

Riksdagen hade även funnit, att inom civildepartementet verkställd utredning rörande verkningarna av den s. k. sommartiden gäve stöd åt den i motionen hävdade uppfattningen i det hänseende utredningen avsett.

I nämnda utredning sammanfattas på följande sätt några huvudsakliga "resultat och observanda" med stöd av vitsordade erfarenheter beträffande tillämpningen 1916 av s. k. sommartid:

*Utredning
inom civile-
departementet
1917.*

1) Befolkningen å landsbygden har i allmänhet varit missbelåten med sommartiden, befolkningen i städerna däremot i allmänhet belåten med densamma.

2) Några egentliga svårigheter eller olägenheter hava icke varit förenade med själva införandet eller upphörandet av sommartiden.

3) På grund av dels vårt lands nordliga läge med åtföljande förlängning av sommardygnet ljusa del, dels vattenkraftens omfattande användning såsom drivkraft för belysningsmaskiner har sommartiden ej åstadkommit så stor besparing av bränsle för belysningsändamål, som fallet torde hava varit i vissa på sydligare breddgrad belägna städer.

4) Synnerligast beträffande gatubelysningen men i viss mån även beträffande den enskilda har den på grund av kristiden, oberoende av tidsförändringen, företagna inskränkningen bidragit till att minska sommartidens bränslebesparande inverkan; detta torde böra beaktas vid avgörande av frågan om sommartids införande i år, eftersom inskränkningen i belysning torde hava större omfattning nu än i fjol.

5) Bränslebesparingen på grund av sommartiden, som varit störst inom handel och kommunikationer, har fått större ekonomiska dimensioner och större betydelse på grund av de höjda prisen å belysningsmaterial, framför allt kol.

6) För löntagare och 'folk i allmänhet' har sommartiden varit av stor hygienisk och social betydelse därigenom, att för dem en längre sammanhängande fritid under den ljusa delen av dygnet vunnits, en fritid, som kunnat utnyttjas med hälsobringande idrott och friluftsliv eller med arbete i egen jord eller koloniträdgård.

7) Denna sommartidens hygieniska och sociala betydelse har varit störst i städerna med det där förekommande instängda arbetet och den under sommaren ofta senare än på landsbygden begynnande arbetsdagen.

8) På sina håll har sommartiden inskränkt tiden för sömn och sålunda medfört arbetsolust och trötthet, detta dock egentligen endast på landsbygden med dess ansträngande sommararbete ute i marken, varemot, om i städerna en timmes sömn under sommardygnet utbytes mot en timmes rekreation uti det fria, detta snarare är till nytta än till skada.

9) Även för skolbarnen har sommartiden genom sömnens inskränkning samt genom vägarnas fuktighet under den tidiga morgontimmen understundom haft en menlig inverkan, men denna har lätteligen undvikits genom att med en timme framflytta skoltiden.

10) Olägenheterna av sommartiden träffa i stort sett uteslutande jordbrukarna, framför allt de större, som i stor utsträckning leverera mjölk till städer och mejerier, och som för jordens skötsel äro hänvisade till lejd arbetskraft; dessa olägenheter för jordbruket stå i samband dels med den tidiga mjölkningstimmen, dels med omöjligheten att under de första morgontimmarna, då marken ännu är fuktig, bedriva skördearbetet.

11) Även för fiskarna har sommartiden medfört olägenheter så till vida, att de för att i rätt tid få fångsten till järnvägarna eller ångbåtarna nödgats vittja fiskredskapen, innan den rätta fångsttiden tilländalupit.

12) Enär 48,4 % av vår befolkning hava sin utkomst av jordbruket och dess binäringar och enär landet i dessa tider mer än någonsin är beroende av den avkastning, dessa näringar kunna giva, torde man, om sommartid även i år skall införas, se till, att sagda olägenheter så vitt möjligt reduceras; detta borde kunna ske genom tillmötesgående från mejerierna och genom införande av senare s. k. mjölktag och senare morgonbåtturer i skärgårdarna.

13) Synnerligast under i punkt 12 nämnda förutsättningar torde ej den möjligheten vara utesluten, att jordbrukarna och fiskarna, trots sommartid för övrigt, i den utsträckning, de finna lämpligt, fortsätta att tillämpa den normala tidberäkningen, även om en dylik dubbel tid alltid medför vissa svårigheter och olägenheter.

14) Frågan om sommartids införande i Sverige år 1917 torde i viss grad böra bero av vilka bestämmelser, som träffas i våra grannländer Norge, Danmark och Tyskland, och ur trafiksynpunkt torde eventuell övergång till ny tid böra ske på samma dag som i dessa länder.

15) Under förutsättningen av liktidighet vid införande av sommartid i respektive länder torde det snarast vara till fördel, synnerligast ekonomisk, om sommartiden utsträcktes under en något längre tid än i fjol; varken under de första vårmånaderna eller under oktober månad torde sommartiden i samma grad som under skörden hava ett menligt inflytande på jordbruket."

Utskottet.

Utskottet vill icke bestrida, att tillämpningen av s. k. sommartid, åtminstone för vissa befolkningslager och yrkesgrupper, visat sig äga ett värde, som ur folkhälsans synpunkt icke torde böra fränkännas en viss betydelse. Dock får enligt utskottets mening härvid å andra sidan icke förbises, att även ur denna synpunkt skäl torde kunna anföras mot den av motionären hävdade uppfattningen om sommartidens verkningar. Gagnet och värdet ur skilda synpunkter av sommartidsdagens förlängning måste ju vägas mot t. ex. de risker för folk-

hälsan, den motsvarande minskningen av tiden för nödvändig vila onekligen kunde komma att medföra.

Emellertid måste utskottet finna särskilt de betänkligheter, som i 1917 års riksdagsskrivelse framförts med hänsyn till sommartidens menliga inverknings i fråga om lantbefolkningen i allmänhet och jordbrukets utövare i synnerhet, fortfarande utgöra ett avgörande skäl mot införande av här föreslagna förändrade tidberäkning. Utskottet tillåter sig därvid hänvisa till i sagda skrivelse anförda skäl, till vilka utskottet i huvudsak ansluter sig. Utskottet kan icke heller dela motionärens uppfattning, att de olägenheter, sommartiden komme att medföra för jordbrukets del, skulle kunna avsevärt reduceras genom åtgärder av det slag, i ovan anförda utredning antytts såsom möjliga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1926.

På utskottets vägnar:

ERIK ANDERSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Sandegård*, *Johansson* i Hornsberg, *Vrang*, fröken *Hesselgren**), herrar *Magnuson**) och *Ericsson* i Oberga.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.